

100 ЛИЧНОСТИ

Хората, променили света

Илизира всеки вторник
3,50 лв.

10

АЛЕКСАНДЪР ВЕЛИКИ

deAGOSTINI am

100 ЛИЧНОСТИ

Хората, променили света

Александър Велики

Брой 10

ВЪВЕДЕНИЕ

4

ЖИВОТ И ДЕЙНОСТ

6

Буен млад цар по пътя на световно господство

Принцът войн

Начало на експедицията до далечни земи

Битката при Граник

Битката при Ис

Битката при Гавгамела

Завладяването на Вавилон

Внезапна смърт

ВАЖНИ СЪБИТИЯ

20

Преобразяването на царя след успешните му завоевания

СЪВРЕМЕННИЦИ

24

Ярки звезди от древната история, блестящи в легендите

ИЗКЛЮЧИТЕЛНО ВЛИЯНИЕ

28

Крехката империя и древният грък, превърнал се в легенда

За вашето по-добро обслужване търсете изданието винаги в един и същ търговски обект и уведомявайте продавача за намерението си да закупите евентуално и следващите броеве. За всякаква информация, справки, замяна на екземпляри или поръчки на предишни броеве, потърсете ни на телефон **(02 489 95 53)** или ни изпратете e-mail на адрес info@deagostini.bg.

Обслужване на клиенти: понеделник – петък, 10:00 – 15:00 ч.

За да получите стари броеве по пощата, първо се обадете на телефон **(02) 489 95 53**, след което преведете необходимата сума по сметка:

Алфа Банк
IBAN: BG39CRBA 9898 1001 0718 50
BIC: CRBAGBSF

Кеар Дайрект ЕООД

При получаване на стари броеве по куриер заплащането става в момента на получаването.

Седмично издание

ИЗДАТЕЛСКА КОМПАНИЯ: Де АГОСТИНИ ХЕЛАС ООД
(De AGOSTINI HELLAS SRL)

СТРАНА НА ПРОИЗХОДА: Гърция

ИЗДАТЕЛ: Петрос Каликостос

ИКОНОМИЧЕСКИ ДИРЕКТОР: Фотис Фотиу

МЕНИДЖЪР НА РЕДАКТИРАНЕ И ПРОИЗВОДСТВО:

Вирджиния Кутрубас

АДРЕС: Вулягменис 44-46, 166 73 Атина

(Vouliagmenis 44-46, 166 73 Athens)

МЕНИДЖЪР МАРКЕТИНГ: Михалис Куцуюос

МЕНИДЖЪР НА ИЗДАНИЕТО: Насита Кортеаса

ПРОИЗВОДСТВЕН КООРДИНАТОР:

Каролина Пулиду

МЕНИДЖЪР ДИСТРИБУЦИЯ: Еви Боза

МЕНИДЖЪР ЛОГИСТИКА И ОПЕРАЦИИ:

Димитрис Паскалидис

КООРДИНАТОР ЛОГИСТИКА И ОПЕРАЦИИ: Антонис Люмис

СПЕЦИАЛНА АДАПТАЦИЯ ЗА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК:

ГИГА ДЖОРДЖ ЕООД (GIGA GEORGE EOOD)

РЕДАКЦИЯ И КОРЕКЦИЯ: Ралица Панайотова

ПЕЧАТ И ПОДВЪРЖВАНЕ: HAIDEMENOS S.A.

ДИРЕКТОР НА ПЕЧАТНИЦАТА: МАКИС КОТОПОУЛОС

ВНОСИТЕЛ: Атика Медия България ООД

© 2008 De AGOSTINI Hellas

© 2003 K.K. De AGOSTINI JAPAN

ISSN: 1791-4256

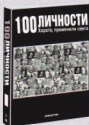
Снимки: Uniphoto Press, De Agostini Picture Library

Цена на броевете:

Цена на първия брой: 1,50 лв.

Цена на втория брой и на всички следващи броеве: 3,50 лв.

Всички текстове са защитени с авторски права. Забранено е възпроизвеждането, сканирането, предаването или използването на материалите с търговска цел под каквато и да е форма без писменото съгласие на редактора.

Скъпи приятели,
В следващите броеве ще разберете кога можете да очаквате оставяните папки за съхранение на поредицата "100 личности".

Цена на папката: 5,90 лв.

За да получите по-добро обслужване, поръчвайте всеки брой на поредицата от един и същ търговски пункт и информирайте продавача за намерението си да купувате следващите броеве.

Издателят си запазва правото да променя реда на издаване на поредицата, както и правото на избор на имената, които ще се представят.

Постете сайта на Де Агостини
www.deagostini.bg

Александър
Велики

(Alexander The Great)

(356 г. пр. Хр.–323 г. пр. Хр.)

"Аз покорих цялата земя, а ти, о, Зевсе, можеш да
запазиш Олимп!"

Александър Велики

Живот и дейност

ВЪВЕДЕНИЕ

ПРЕЗ IV В. ПР. ХР. Македония е изостанал в културно отношение планински район, намиращ се в тогавашна Гърция. Дори след завладяването на много гръцки градове от добре обучената македонска армия, водена от един изключително амбициозен цар, след убийството на царя на територията се възцарява безпорядък.

Амбициите и способностите на двадесетгодишния младеж, който наследява короната, засенчват тези на баща му. Новият цар е с рядко срещан авантюристичен дух и успява да сломи вътрешното противопоставяне.

След това Александър предизвиква най-великата империя на тогавашния свят – Персия, и поставя под своя власт целия регион само за няколко години. Като завоевател той създава империя на три континента, която се превръща в люлка на елинската култура, със свое независимо изкуство. Александър е носител на най-големия революционен дух в културната история и още като дете се сравнява с митичните герои.

В края на живота си той почти е провъзгласен за “цар на царете”.

Какъв живот води Александър Велики?

ХРОНОЛОГИЧНА ТАБЛИЦА

1200 г. пр. Хр.		Троянската война.
490 г. пр. Хр.		Начало на Персийската война.
480 г. пр. Хр.		Битката при Термопили.
431 г. пр. Хр.		Начало на Пелопонеската война.
386 г. пр. Хр.		Подписване на мирен договор (царски мирен договор), слагащ край на Коринтската война в Древна Гърция.
359 г. пр. Хр.		Коронация на Филип II – бащата на Александър.
356 г. пр. Хр.		Ражда се Александър.
343 г. пр. Хр.		Аристотел от Стагира става негов учител.
342 г. пр. Хр.		Поход на Филип II до Тракия.
338 г. пр. Хр.		Филип II става владетел на цяла Гърция.
		Битката при Херонея.
336 г. пр. Хр.		Коронация на Дарий III за цар на Персия.
		Филип II е убит.
		Александър е провъзгласен за цар на Македония.
335 г. пр. Хр.		Александър спира бунта на гръцките градове.
334 г. пр. Хр.		Битката при Граник.
		Александър организира поход на изток.
333 г. пр. Хр.		Битката при Ис.
332 г. пр. Хр.		Египет е покорен.
331 г. пр. Хр.		Триумфално визане във Вавилон.
		Битката при Гавгамела.
330 г. пр. Хр.		Убийството на Дарий III.
		Персеполис (перс. Парса) е покорен.
327 г. пр. Хр.		Александър се жени за Роксана.
326 г. пр. Хр.		Сражава се с индийския владетел Пор.
324 г. пр. Хр.		Масова сватбена церемония в Суса.
323 г. пр. Хр.		Начало на период с множество военни конфликти.
		Александър умира във Вавилон.
312 г. пр. Хр.		Династията на Селевкидите основава Сирия.
305 г. пр. Хр.		Династията на Птолемеите основава Египет.
304 г. пр. Хр.		Династията на Антигонидите основава Македония.
168 г. пр. Хр.		Династията на Антигонидите изгубва властта над Македония.
63 г. пр. Хр.		Династията на Селевкидите изгубва властта над Сирия.
30 г. пр. Хр.		Династията на Птолемеите изгубва властта над Египет.

Буен млад цар по пътя на световно господство

Александър е роден като принц и наследник на короната на Македония. Следвайки амбициите и силата в битките на баща си, става цар, когато е едва на двацет години. Чрез своите смели атаки и боен дух той съумява да разруши столицата на най-великата империя само за четири години. След това поставя под своя власт територии в Централна Азия и Индия. Когато умира (едва на трийсет и две години), неговата империя се простира на три континента. Как този цар на завоевателите успява да завладее такава обширна територия в онези далечни времена?

Принцът войн

Амбициите на бащата

АЛЕКСАНДЪР, който по-късно получава прозвището "Велики", е роден през 356 г. пр. Хр. и е син на царя на Македония (Северна Гърция). През този период Гърция изгражда развита цивилизация в градовете Атина и Тива, известна като най-напредналата част от Западния свят. Македония е планински район в непосредствена близост, чиито жители се стремят силно към културните постижения на гърците и дори сами се определят като част от Гърция.

В същото време гърците градове гледат на земите на север като на напълно дива и нецивилизована област. Това е така поради напълно различния начин на живот на македонците и гърците. Македонците се обличат в дрехи от овчи кожи и водят живот на пастири и животновъди. Управлението им също не е толкова демократично, колкото това в Атина, тъй като страната се управлява от цар и неговата аристокрация. Ето защо гърците така и не приемат идеята да споделят културата си с македонците.

Изостаналостта на Македония означава, че царството не разполага с благоприятното положение на Гърция и не е в прия-

телски отношения с нея, въпреки превъзходството си в едно – армията. В северните планински райони на Македония живеят диви племена, които първо трябва да нахлуят в царството, за да могат да достигнат до земите на Гърция. Също така, като следствие от факта, че е на пътя от север към Гърция, Македония трябва да отблъсква нападенията на множество различни народи, а това, естествено, прави собствената ѝ армия по-силна.

След възкачането си на трона през 336 г. пр. Хр. Александър продължава да поддържа добрата бойна тренировка на войската – начинание, започнато преди това от баща му. Амбициозният цар използва армията на местните племена, за да провежда тренировки и по този начин разширява територията си на влияние. Той бързо разширява и ограничените си правомощия, с които разполага поначало, и превръща македонския царски двор в деспотична система. Следва агресивна военна офанзива в околните територии. Гърците градове, начело с Атина, гледат с тревога как Македония разширява завоеванията си и изпращат съюзни сили да спрат настъплението. През 338 г. пр. Хр. обаче Филип II ги побеждава в битката при Херонея. Използвайки победата като претекст, той сформира обединението Коринтски съюз. По този начин се осигурява преимущественото положение на Македония над Гърция и по същество се признава завладяването на последната. Сега Македония управлява Гърция

▲ Раждането на принц Александър, изобразено на платно от XV в.

Планините на Македония, на север от планина Олимп. Македония е разделена на Доля Македония и Горна Македония. Днес част от Доля Македония принадлежи на Гърция, докато Горна Македония става сегашната Бивша Югославска Република Македония.

▼ Монета с изображение на главата на Филип II, бащата на Александър.

– нещо, към което се стреми силно толкова време.

Известният личен учител

Царят има синове от много жени, преди да се роди Александър. Принцът е син на неговата официалната жена и Филип, много вискателен към него, му възлага своите надежди.

Александър получава най-доброто образование в спартански дух. Филип е много суров и дори се говори, че веднъж хвърля сина си сред лъвовете. Александър започнал всеки ден със скромна закуска, преди изгрева на слънцето. През деня изпълнявал военните си задължения заедно със синовете на благородниците. Обучението му да командва и води войска му позволява да е близо до баща си. Поради начина си на живот той развива умения за издръжливост и се обучава в традициите на стоицизма.

Филип дава на Александър възможност за обучение като на бъдещ цар в лицето на превъзходен учител. Въпреки че принцът и преди има лични учители, никой от тях не задоволява очакванията на баща му. След търсене из цяла Гърция той се спира на Аристотел – изключително уважаван и с разностранни познания учител, най-брилянтният ум на Гърция. Аристотел отива в Македония и срещу значително възнаграждение се заема да даде на принца широкообхватни познания във всички области: от философия до политика и от биология до астрономия. Александър харесва астрономията и се говори, че е силно възхитен от ролята на Ахил в епичната поема „Илиада“. По този начин той се превръща в принц, владеещ отлично както перото, така и меча. През 340 г. пр. Хр., когато е само на шестнайсет години, той става пратеник на царя и прекарва следващите две години в сражения, като командващ в битката при Херонея.

Войната на възмезието

Амбициите на Филип не спират със завладяването на Гърция, тъй като интересът му се насочва

◀ Картина от XV в., изобразяваща Александър на лобния му вълк. Като наследник на трона на военна държава принцът се обучава от детство във военното изкуство.

Ключова личност

ИЗОКРАТ

Амбицията на Филип да нападне Изтока не е плод на внезапно желание. По това време сред гърците се разпространява определено виждане, че “обитателна гръцка земя не е в състояние да осигури необходимата обработваема площ, за да се задоволят нуждите на нарастващото население. Следователно прогресът на Гърция не може да продължи; Никой не е в състояние да каже дали това наистина е така или не, но гърците стават много загрижени и песимистично настроени за бъдещето си. Решение на проблема изглежда теорията за разрастване на владенията на Изток, чрез “завладяване на обширната Персия и разширяване на областите, където могат да живеят гърци”. Името на Изократ (436–338г. пр. Хр.) също трябва да се спомене измежду поддръжниците на иде-

ята. Изократ познава Филип добре и в писмо до него пише колко много подкрепя идеята. И така амбицията на Филип, наследена от сина му Александър, довежда до експедиция в Персия.

Философът Изократ е начело на академията в Атина и няма особено добро мнение за Аристотел, чийто ментор е неговият съперник Платон. Той дори пише писмо на Филип на тази тема: “Чудя се дали човекът, на когото е поверено обучението на принца, достатъчно открито приема физическите изследвания”. Поради тази причина той “съветва” царя да не позволява Александър да идеализира Аристотел, чийто силна страна е метафизиката.

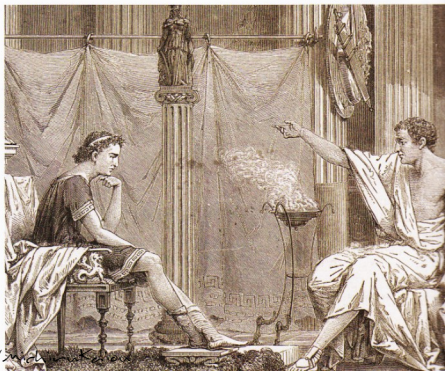

▲ Изократ поддържа идеята за започване на експедиция на Изток, която би допринесла за разширяване на зоната на гръцко влияние и за превъзходството на гръцката култура.

към Мала Азия. В района има множество гръцки колонии, особено по крайбрежието на Егейско море, но по това време Персия управлява тези земи, завладени със сила. През 336 г. пр. Хр. Филип обявява началото на “войната на възмезието” и изпраща армията си в Мала Азия. Сигурно изглежда като божия повеля да се води такава война, но това означава просто отмъщение за дългите години персийско владичество над Гърция. С други думи, Александър е наследник на гръцката цивилизация и да се приема за водач на всички Гърци.

По време на приготовленията за военния поход в македонския царски двор се случва трагедия. Филип е нападнат от един от подчинените му македонски благородници и умира.

▼ Принц Александър със своя личен учител Аристотел. Принцът има изъстен интерес към природните науки.

Начало на експедицията до далечни земи

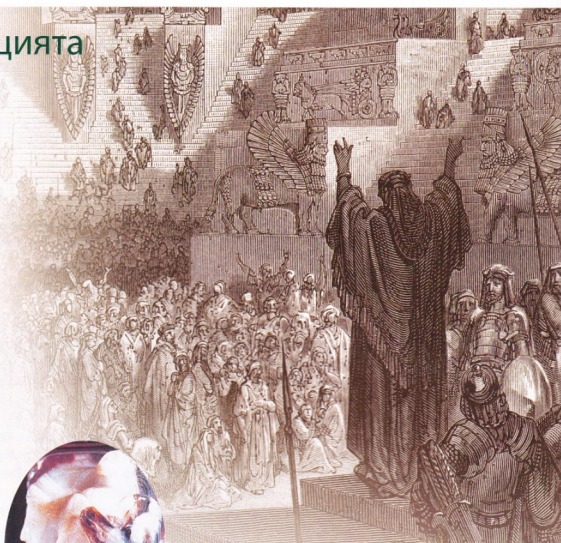
Възкачване на трона

ПРИЧИНАТА, ДОВЕЛА ДО УБИЙСТВОТО НА ФИЛИП, НЕ Е НАПЪЛНО ИЗЯСНЕНА, НО ИМА ТЕОРИЯ, СПОРЕД КОЯТО ЗАД СХЕМАТА СТОИ ОЛИМПИЯ – МАЙКАТА НА АЛЕКСАНДЪР. ПО ТОВА ВРЕМЕ ФИЛИП ИМА ДРУГА СЪПРУГА И ВЪЗНАМЕРЯВА ДА СПОДЕЛИ ТРОНА С НЕЯ КАТО НЕГОВА ОФИЦИАЛНА ЖЕНА, ПРОГОНВАЙКИ ОЛИМПИА. МНОГО ВЕРОЯТНО Е НЕГОВ СИН ОТ ТАЗИ СЪПРУГА ДА СЕДНЕ НА ТРОНА. ГОВОРИ СЕ, ЧЕ ТОВА КАРА ОЛИМПИА ДА ПОЕМЕ ИНИЦИАТИВАТА И ДА ПОДГОТВИ УБИЙСТВОТО НА ФИЛИП. ДОРИ СЕ ТЪВЪРДИ, ЧЕ АЛЕКСАНДЪР СЪЩО УЧАСТВА В СХЕМАТА. СПОРЕД ДРУГА ВЕРСИЯ ЗАД ТОВА СТОИ ЦАРЯТ НА ПЕРСИЯ, НО ТОВА СЪЩО НЕ МОЖЕ ДА СЕ УСТАНОВИ СЪС СИГУРНОСТ. И ДО ДНЕС ИСТИНАТА ОСТАВА СКРИТА.

Каквато и да е истинската причина, внезапната смърт на този изключително властен човек, покори цяла Гърция, оставя страната в хаос. Походът до Мала Азия веднага е отложен. Докато Гърция е в ръцете на хаоса, избухва бунт в Тракия – северните части на Македония. Царският двор на Македония се събира, за да избере наследник на трона, и това е двадесетгодишният Александър.

Наследена амбиция

Има и гласове против избора на толкова млад цар. Оponentите му подкрепят друг принц, подготвяйки заговор срещу Александър. Използвайки силата на верни благородници и на армията, той елиминира оponentите си един по един. След при-

▲ Камел с гравирани фигури на Александър и майка му Олимпия.

близително три месеца успява да потуши бунта в Македония и насочва усилията си към овладяване на бунта в Тракия.

По време на царуването на Филип Тракия е най-северната област от Македония. Александър напуска двореца и повежда елитните войски на баща си към северните райони. В резултат на това му действие размириците се преместват на юг. Безредици избухват в най-важните градове, включително в Атина и Тива. Ако бунтът обхване цяла Гърция, то Коринтският съюз щял да отслабне прекалено и със сигурност би се разпаднал. Всичко, постигнато от Филип, се оказва заплашено. Александър обаче разполага с далеч повече ресурси, отколкото противниците му си представят. Той бързо потушава бунта в Тракия,

поставяйки я отново под контрол. След това се насочва към Тива, принуждавайки града бързо да се предаде.

Изключително жесток в наказанията си, той разрушава града

Различна версия

УВАЖЕНИЕ КЪМ СМЕЛОСТТА НА ГЕРОИНЯТА ОТ ТИВА

Македонските войници, които завладяват Тива, са оставени свободно да грабят и насилват. Жителите на града не успяват да се противопоставят на страха от военната мощ на македонската армия и единственото, което им остава, е да се примирят. Една от жертвите на име Тимоклея, нападната от войник в дома си, за разлика от другите жители обаче успява да му противостои. Ненавиждайки тиранията на македонската армия, тя го подмамва с думите: "Ще ти покажа къде са скрити всичките ценности" и го отвеща до рубли на кладенеца.

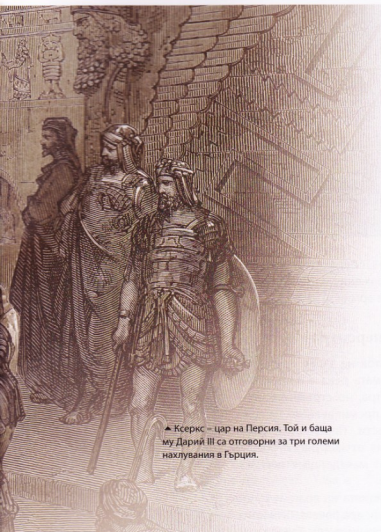
Когато войникът се навежда да погледне надолу, тя го блъска в дупката. Тъй като е дълбоко, войникът започва да вика за помощ, но тя хвърля камъни отгоре му и го убива. Маке-

донската армия скоро разбира за нейното деяние и Тимоклея е заловена и отведена при Александър.

Жената се приготвя да посрещне смъртното си наказание и открито отговаря на въпросите на Александър, като с нищо не показва, че изпитва страх от него. Той остава възхитен от това и прави изключение, като не я наказва. Може би Александър, който не показва милост при екзекутирането на бунтовниците веднага след възкачването си на трона, остава впечатлен от смелостта на жената, сравнявайки я с тази на героите, на които иска сам да прилича.

▲ Тимоклея – жената, която блъска македонския войник в кладенеца.

▲ Ксеркс – цар на Персия. Той и баща му Дарий III са отговорни за три големи нахлувания в Гърция.

► Царят на Персия побеждава евреите, за да царува и над Египет. Персийската империя включва също така и сегашната част от Близкия изток, с изключение на Арабския полуостров.

▼ Картина от края на XIX в., представяща битката при Саламина. Непосредствено след битката при Термопили атинската бойна флота ализа в сравнение с флотата на Персия в залива на Саламина, нанасяйки ѝ сериозни поражения.

напълно, а останалите живи хора са продадени като роби.

Виджайки как стоят нещата, останалите градове, начело с Атина, незабавно прекратяват бунта и молят за милост. По този начин заплахата над Коринтския съюз отпада. Македония за пореден път става водеща сила в Гърция.

Новият цар на Македония надминава по смелост баща си – завоевателя на Гърция, съчетавайки в себе си владетел и варварин. Нещо повече, той има тайна амбиция, по-велика от тази на баща му.

Персия – вечният враг

Александър взема в плен множество мъже от бунтовните гръцки градове и ги задължава да служат в македонската армия, увеличавайки силата ѝ. Скоро обявява подновяване на инвазията в Мала Азия, преустановена поради смъртта на баща му. Той става нетърпелив да докаже, че притежава нужните качества, за да бъде наследник на короната на великия си баща. И няма друг по-добър начин за това от продължаване на експедицията на Изток, планирана от баща му. Това става основен приоритет на Александър.

Персия по това време е най-могъщата и силна империя. Народът, населяващ в днешно време Иранското плато, започва своята експанзия около 550 г. пр. Хр., а по време на царуването

на Александър владее целия Близък изток, включително и Египет. Гордейки се с многобройното население и богатството на държавата си, царят обитавал укрепен дворец в столицата Вавилон заедно с внушителната си армия, наблюдавайки бдително обширните околни области в случай на нападение.

Гърците също страдат преди това от големите набеги на персийската армия. Започвайки през 490 г. пр. Хр., Гръко-персийските войни имат продължителност половин век. През този период гръцките градове са обединени и извоюват победа в прочутата морска битка – битката при Саламина, а също така и в битката при Термопили. Въпреки че побеждават във войната, бойните полета и градовете като Атина са опустошени и понасят щети, от които не се възстановят дълго време, а храмовете им са изпепелени след набежите на персийската армия. Ето защо гърците не забравят действително на персийците и враждебното им отношение не изчезва по време на управлението на Александър. Той използва това като свое предимство. По време на кампанията в Мала Азия дава да се разбере, че гърците няма да се противопоставят толкова силно на македонското управление, ако им се даде възможност да се опълчат срещу своя смъртен враг – Персия.

Александър провежда среща на народите, съставляващи Коринтския съюз, избран да командва обединените гръцки сили. Той става водач на македонската и гръцката армия, водейки ги в битките. Силите му по това време наброяват около 30 хиляди войници. Сравнени с внушителна мощ на Персия, това е малка армия, но елитните сили, специално обучени от цар Филип, сега щели да воюват на вражеска територия, водени от сина му.

▼ Прочутата битка при Термопили, която се състои през 480 г. пр. Хр. Твърди се, че при това сражение десетки или дори стотици хиляди опитни персийски войници се сражават срещу хиляда гърци.

Битката при Граник

Пресичането на Дарданелите

ПРЕЗ ПРОЛЕТА НА 334 Г. ПР. ХР. Александър и неговата армия напускат Македония и преминават Дарданелите при Троя, преди да поемат на юг по западните брегове на Мала Азия. След като се обединяват с изпратените напред сили още от цар Филип, армията вече наброява 50 000 смели войници.

Персийците остават изненадани от това внезапно нахлуване. Те и преди се сражават няколко пъти с гърците в Мала Азия, но след като гръцките градове подписват мирния договор от 386 г. пр. Хр., няма опити за отхвърляне на персийското господство в района. Въпреки че има няколко малки сражения със силите, изпратени от Филип, персийците очакват, че тези сили ще се оттеглят след смъртта на царя. Това не само че не се случва, но тези сили водят и първата атака начело на армията на Александър.

Веднага след като царят на Персия получава известието за събитията, тетрарсите на Мала Азия свикват съвет, за да решат какви ответни мерки трябва да се предприемат. Те решават да разположат линията на отбраната зад река Граник и да се подготвят да отблъснат врага в сражение.

По това време гръцкият генерал Мемнон, който служи като наемник в Персия, предлага като отбранителна стратегия да се опожарят земите пред настъпващите войски. Ако посевиите и къщите са унищожени, войниците ще се сблъскат с проблеми, като липсата на храна и подслон. С други думи, планът е да се обезсърчи настъпващата армия. Планът обаче бива отхвърлен, поради силното противопоставяне от страна на тетрарсите. Един от управниците заявява ядосано: "Ние няма да изгорим и една къща на собствената си територия". Царят на Персия раздава преди това земеделски владения на благородниците, а също

така и работници, и никой от тях не си позволява да разруши тези владения без позволение на царя.

Ето защо се решава обединените сили на владетелите да бъдат разположени при река Граник. Скоро първите сражения на войските на Александър с персийската армия започват.

Отстъплението на персите

Река Граник тече от изток на запад през планините на Мала Азия. Самата река е широка не повече от четири-пет метра, но стръмните брегове правят невъзможно преминаването на тежковъоръжени военни части. Персийците формират линия от кавалерия от над десет хиляди бойци, готови да атакуват македонците веднага след като те изкачат брега.

Александър вижда позицията на врага и заповядва на войската си да форсира реката. Тази идея напълно шокира приближените му. Това означава фронтална атака, а точно това очаква врага. Те предричат, че това ще бъде глупава постъпка, която ще доведе до унищожение.

При все това Александър извиква "Напред!" и подкарвайки собствения си кон, повежда предните части към врага. Тъй като не искат да излагат царя на опасност, генералите му прекосват реката с него. Македонската армия ги последва. По този начин цялата армия пресича реката в групов ред. Получава се изгодна ситуация за персите – врагът е в клопка.

▲ Дарданелите – проливът, който разделя Европа от Азия. По времето, когато Александър е роден, това е границата между Гърция и Персийската империя.

▲ Поглед към Егейско море – останки от гръцката цивилизация. Градовете на древните гърци са обвързани към морето, но след настъпването на империята на персите те са присъединени към Мала Азия.

Зад кулисите

ГЪРЦИЯ КАТО ПОКОРЕНА СТРАНА

По време на управлението на Александър мнозинството от гърците виждат в Персия своя най-голям враг. Тъй като лечеят битки с персите, те се считат за превъзходящи воини, гледайки ги с презрение, защото разчитат на своето числено превъзходство в нападенията си. Гърците също така се гордеят със своята демокрация и се присмиват на персите, които живеят под тиранично управление, наричайки ги "роб", които не могат да направят и крачка без заповед от царя.

Въпреки това Гърция остава все още превъзходна от Персийската империя. Следват и още загуби на територии, първо след Пелопонеската война, а след това и след Коринтската война. В тези конфликти персите тайно осигуряват финансова помощ и за двата враждувачи лагера. Като следствие от продължителната война, Гърция става изтощена. Забелявайки това, персийският цар успява да пренебрегне кои гърци градове биха подписали договор, наречен "царски мир". За да плати своите дългове, Гърция признава влиянието на персийския цар. Никой не може да каже как се чувстват гърците в този момент, но в международен план това означава, че Гърция се превръща в подчинена на Персия държава.

пелопонеската война, а след това и след Коринтската война. В тези конфликти персите тайно осигуряват финансова помощ и за двата враждувачи лагера. Като следствие от продължителната война, Гърция става изтощена. Забелявайки това, персийският цар успява да пренебрегне кои гърци градове биха подписали договор, наречен "царски мир". За да плати своите дългове, Гърция признава влиянието на персийския цар. Никой не може да каже как се чувстват гърците в този момент, но в международен план това означава, че Гърция се превръща в подчинена на Персия държава.

▼ Съвременна Атина. По времето на Персийската война гърците градовете под воденостига на Атина смело се сражават до победа. Въпреки това обаче финансовите трудности след гражданската война превръщат Гърция в подчинена на Персия област.

Персийската конница атакува македонците, докато те преминават реката. Те тромово се придвижват във водата, поваяли са десетки. В крайна сметка обаче Александър и следващите го войници успяват да скъсят разстоянието до противника успешно, изкачвайки стръмните брегове. Следващата стъпка, предприета от персийската армия, е да се опитат да убият Александър. Това се превръща в основна цел на битката.

Александър атакува напосоки със своето копие. Според известен разказ персийски генерал го удря с острието на меча си, но шлемът предпазва Александър и той промушва нападателя с копие си.

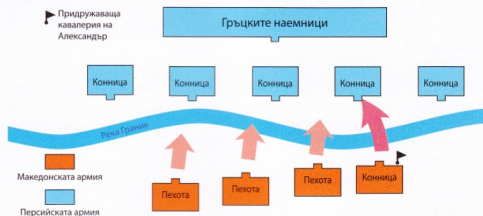
Това е съдбоносна, решаваща битка. Войската на Александър продължава да се събира на бреговете на реката. При това се оказва, че македонската конница се озовава зад редиците на персийската армия. В следствие на това персийците започват да отстъпват и бойната линия се разкъсва. Това сломява бойния им дух и те изоставят полесражението.

Безстрашият цар

Македонците почти спечелват сражението. На бойното поле остават само още няколко групи персийски войници, които не отстъпват. Това е пехота, съставена от гръцки наемници.

По това време множество гръцки наемници изпълват състава на персийската армия. Те моментално са хвърлени в битката, но не на първа линия срещу сънародниците си. Вместо това са изпратени да предложат на Александър да се предаде. Той отказва и първите му бойни части моментално започват сражение. Александър ужасно се разгневява от действията на гръцките наемници. Цялата македонска армия ги обкръжава, започвайки невиджано клане.

Битката при Граник завършва с победа за

▲ От персийската страна конницата е разположена в разгърната формация по протежение на река Граник. Гръцките наемници са поставени зад техните редици. Тъй като те с неохота се сражават със свои сънародници, са държани на задна линия, защото се очаква, че може да преминат на страната на противника в разгара на битката.

Македония. Независимо от факта, че повече от осемдесет хиляди войници участват в сражението, жертвите не са значителни. Македонците загубват около сто бойци, а персийската армия почти хиляда наемници. Александър почти своите загинали войници и изпраща вестители до родните им градове. Той също така поставя в двореца си портрети на някои от най-смелите си войни. За Александър те са бойни другари, с които той тренира от ранна възраст.

Битката при Граник е първият военен конфликт между Александър и Персийската империя и има изключителен психологически ефект и върху двете страни. Македонската армия изпитва голяма почит към смелия цар, докато персийците осъзнават, че силите на завоевателя са изключително добре подготвени за скрита атака.

▼ Картина от XVIII в., изобразяваща битката при Граник.

Битката при Ис

Завладяването на Мала Азия

След ПОВЕДАТА ПРИ РЕКА ГРАНИК Александър продължава настъплението си по протежение на бреговете на Егейско море. Градовете на пътя му сами отварят порти пред младия цар. По-голяма част от населението им са гърци, които винаги имат скритото желание да се вдигнат на бунт срещу управлението на Персия. Научавайки новината за брилянтната победа при река Граник, те топло приветстват своя велик освободител. По време на окупирането на тези градове Александър строго забранява на войниците си да извършват грабежи в тях.

Разбира се, градовете не се освобождават изцяло без кръвопролитие. В някои части те срещат гарнизони, дали клетва за вярност пред царя на Персия, създавайки проблеми на македонската армия. Като цяло обаче няма масова съпротива от страна на местното население. И така в края на 334 г. пр. Хр. районите по крайбрежието на Егейско море се контролират от македонците. За гърците това е завършекът на усилията за възвръщане на изгубените територии, но за Александър това поставя началото на нашествието в централните части на Мала Азия.

Последващата съпротива на персите е слаба и Александър завзема обширни територии. Тогава неочаквано препятствие пред настъплението се оказва... водата.

През лятото на 333 г. пр. Хр., след къпане в река, за да се спаси от горещината, Александър получава конвулсии, последвани от силна треска. Благодарение на грижите на военните лекари състоянието му не успява да се влоши и да застраши живота му, но отнема цели два месеца, докато се възстанови напълно – време, през което армията не напредва. Болестта на царя дава възможност на войниците за дълга почивка. От друга страна обаче, персийците не бездействат. Царят на Персия Дарий III издава указ във Вавилон за свикване на армия, която да унищожи тази на Александър. Документите свидетелстват, че броят на войниците, които са събрани, е 600 000 души.

По същото време, когато Дарий III предвожда

войските си към бойното поле, генерал Мемнон заповядва на наемния гръцкия флот да атакува. Заради действията на генерал Мемнон в Егейско море, Александър е заплашен от нападение в гръб.

Внезапно обаче генералът се разболява и умира.

След загубата на такъв великолепен стратег персийската армия е обезкуражена и изоставя атаката. За разлика от тренираните модерни войници, без своя пълководец древните армии, събрани под острието на меча, са като стадо без пастир.

Стратегията на Дарий за отклоняване на вниманието се проваля, но това не слага край на инвазията на Александър. Дарий III вече е събрал парчетата на пъзела за финалната битка за Мала Азия.

Царете на бойното поле

Александър и Дарий III. Последната битка между двамата царе се състои през ноември 333 г. пр. Хр. на подстъпите към Мала Азия, близо до град Ис.

Македонската армия наброява 40 000 бойци срещу 100 000 персийци. И двата лагера се разполагат на бреговете на река Пинар. Въпреки че реката не се отличава от Граник по размери, тя е трудна за преминаване поради наличието на остри скали на някои места. Самото място на сражението представлява равнинен терен до реката, но ограничено от изток от бреговата ивица и хълмовете и прекалено тясно, за да могат и двете армии да се разположат там.

Първите редици на персийците се разполагат по брега на реката. Гръбнакът им са тежковъоръжена пехота и атакуващата сила на конницата, разположена близо до морския бряг. Следва лековъоръжена пехота и стрелци, скрити в хълмовете на другия бряг. Стратегията наподобавя голяма обсада. Когато тежковъоръжената пехота се подготвя да атакува, конницата също щяла да нападне откъм морския бряг. По същото време на бойното поле щяла да излезе и лековъоръжената пехота от хълмовете. Александър

▲ Дарий III остава изненадан от атаката на македонската армия.

▼ Двете армии се сблъскват една в друга на тясното бойно поле в битката при Ис. Накрая македонската армия побеждава след като успява да надвие врага.

▲ Мала Азия в наши дни. Температурите са високи поради сухия климат, но реката, течаща през високите планини, е изненадващо студена.

▲ Картина от XVI в., изобразяваща внимателното отношение на Александър към плененото семейство на Дарий.

обаче наблюдава тайно действията на врага и научава за скритата в хълмовете лековъоръжена пехота. Той нарежда на част от войската си да атакува нейните позиции и да ги въвлече в битка.

Александър достига брега на реката и отново е първият, който скача във водата, а македонските военачалници го последват. Така пълководецът и неговите воени преминават бойната линия заедно. Бойните линии на персите бързо са разбити от тези смели войници, притежаващи голям опит в бойните действия.

Така Александър става победител в битката на елита на двете страни. Има големи разлики при определяне на жертвите от тази битка, но средните цифри сочат около 7 000 македонци и между 10 и 20 хиляди перси. Въпреки че е ранен, Александър отива да говори с ранените войници непосредствено след края на битката. Вниманието от страна на царя разгаря по-силно доверието, което войниците питат към него в сърцата си.

► Александър разряза с меч си Гордиевия възел.

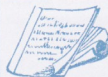
Исторически триумф

Персийците не успяват лесно да открият подходящо място, за да преминат реката, и изпускат точния момент за атака. Тогава Александър се появява зад хълмовете, водейки армията си по брега на реката, готов да атакува. Дарий, който остава в центъра, губи присъствие на духа при вида на блестящите оръжия и отстъпва.

Смелостта на Александър ясно проличава в битката. Той е първият, който преминава реката, настъпвайки към редиците на врага.

Според легендата успява да нанесе удар на Дарий, но и самият той е ранен в бедрото.

С отстъпването на персийския цар победата е предрешена. Македонската армия следва по петите отстъпващата противникова армия. Преследването повтаря предидишното клане. Жените и наложниците на Дарий, които той води със себе си, са изоставени от своите спазачи и пленени от македонската армия.

Различна версия

ГОРДИЕВИЯТ ВЪЗЕЛ

През 333 г. пр. Хр. град Гордий, който е покорен от македонската армия, има доста необикновени неща в храмовете си. Между тях е и колесница, на която частта, прикачена към конете, е опасана с въже, вързано на възел. Според легендата този, който успее да развърже възела, щял да стане цар на Азия. Много хора се опитват да го развържат, но никой не успява. След като чува историята, Александър на мига приема предизвикателството. Възето обаче е сложно заплетено във възел и Александър не успява да открие откъде да започне да го разплита, тъй като и двата края са скрити във вътрешността. Без да се замисли той вади меча си и срязва възето. Възе-

лтът представлява проблем за острието и възето пада на парчета. Александър прави нещо, за което никой преди това не се е сетил. И така, според пророчеството Александър трябва да стане цар на Азия.

Има изследователи, които подлагат на съмнение верността на историята, тъй като Александър е обожествен след смъртта си и има множество подобни истории за него. Има и множество митове, включително и този, че победите и пораженията му са по волята на морски бог, живеещ в далечно северно море. При все това, съдейки по пламенния характер на Александър, историята за Гордиевия възел не би могла лесно да се отнесе към измислиците.

Битката при Гавгамела

Огнената египетска пустиня

След ПОВЕДАТА ПРИ ИС не остава и следа от персийската армия по цялото протежение на бреговете на Средиземно море. Това дава на македонците повече време да планират внимателно стратегията си за потушаване на съпротивата. През първата половина на 332 г. пр. Хр. Либия, Израел и Западна Сирия са завзети и подчинени. През есента Александър пристъпва отново към действие. Египет трябва да бъде превзет през Суецкия провлак.

Някъде през този период Александър пренаочва целите си от Мала Азия към цялата Персийска империя. Голямата победа при Ис подхранва вярата и амбициите му. Персийският главнокомандващ в Египет остава удивен от новините за македонското настъпление. Той се предава преди битката и оставя цял Египет в ръцете на Александър. Коронацията се състои в Мемфис, в сърцето на Египет, където е седалището на фараоните (древните владетели на Египет). Тогава това царство обхваща не само част от Африка, но също се простира и на европейския и азиатския континенти.

През април 331 г. пр. Хр. македонската армия се завръща в Сирия и докато си проправя път към сърцето на територията, достига до река Ефрат, която преминава през столицата на Персийската империя – Вавилон. Междувременно македонците забиват нож в сърцето на Персия. Макар официалната столица на Персия да е град Персеполис, Вавилон е търговският център.

Часът на решителната битка

По това време Дарий е в двореца си във Вавилон, но най-решителната битка за бъдещето на народа не могла да бъде отлагана повече. Неговото управление щяло да бъде поставено под заплаха, ако допуснел врагът да навлезе в района на южна Месопотамия – територия, благословена с богата почва и многобройно население. Не било да се позволява нахлуване

на север от Месопотамия.

Дарий мобилизира всички свои войници в страната, за да достигне до Гавгамела (на север от Вавилон). Тук той се подготвя за засада. Според преданията войската му наброява към милион и половина души. В тази битка Дарий разчита и на далеч по-силна карта, отколкото преди – слонове. Те са докарани от Индия и ролята им е да стълчат предните редици на врага. Имало също и колесници с остриета, прикачени към колелата, за да разсичат неприятелите. През този период колесниците са с две колела и теглени от коне, бидейки по този начин сериозно препятствие на равен терен. Царят обаче смятал да ги ползва като тайно оръжие, с което да унищожи главните сили на врага. И накрая, той разполага и със Скитската конница, която използва силни коне, принадлежащи наномадските племена от степните райони около Черно море. Дарий се надява, че яздейки тези силни коне, те ще имат по добри резултати в битката.

От друга страна, Александър научава за стратегията на врага от разпитите на пленниците. Той също така разучава много добре бойното поле. Съгледвачите му използват прикритието на мъглата, за да наблюдават действията на врага и му докладват, че “залозите не са на страната на обичайната военна тактика”, съветвайки го да използва прикритието на нощта за внезапна атака. Ако действат с голяма мощ и използват объркването на нощната атака, съществува шанс да поразят самия Дарий. Александър обаче отхвърля предложението с думите: “Не ще и помисля да крада победата”. Това е така, поради факта че по онова време на нападенията през нощта се

▼ Македонската армия атакува Тир. Градът отказва да се предаде и Александър успява да го завладее едва след шестмесечна обсада.

▼ Рисунка на персийска колесница от списание от XIX в. На колелата са монтирани ножове.

4 Река Ефрат, която тече през Месопотамия - люлка на най-древната човешка цивилизация.

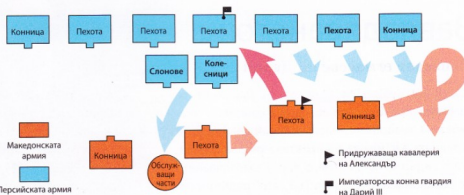
гледа като на страхлив похват за воюване. Тъй като досега те поемат риска да водят честна и открита война, няма шанс да се опенят като страхливци. Александър щял да атакува врага лице в лице, за да може да нанесе последно, решаващо поражение.

Унищожението на персийската армия

На 1-ви октомври двете армии встъпват в решителен сблъсък. Александър избира странна бойна формация. Десният фланг на пехотата е изнесен напред, а конницата е на левия. Още конници има в най-отдалечената част на десния фланг.

В началото на битката македонската пехота и конницата на десния фланг се преместват надясно. Опасявайки се от опит за промъкване в тила им, персийската армия ги последва. По този начин бойните линии леко се разтеглят настрана. Най-слабото място на македонската армия остава центърът. Дарий нарежда на конницата и колесниците си да атакуват в центъра, за да разделат македонските части. При древните битки, с примитивни методи за комуникация, разделянето на армията е пагубно. Това обаче е капан, заложен от Александър. Докато наблюдава настъплението на персийската конница, той премества собствената си пехота отново надясно. Центърът остава почти празен. Там са частите, осигуряващи продоволствието за армията. Да наблюдават как персийците разграбват събраните по време на войната ценности и продоволствията им, всеява македонските войници.

През цялото това време македонската конница яростно се върти в кръг в отдалечената част на десния фланг. Това е отклоняваща тактика, целеща да подлъже врага и да затегне отбранителните си редици. Това става напълно неочаквано за пер-

сийците, тъй като обичайната военна тактика от онова време е конницата да стои близо до пехотата, като пехотата се сражава с пехота, а конницата – с конница. Александър обаче замисля сложен план, с който хвърля прах в очите на противника. Скоро след това укрепената позиция на Дарий се вижда за първи път през разредените бойни линии. Александър не пропуска удобната възможност. С невероятна бързина неговата пехота шурмува позицията на Дарий. Както се е очаква, Дарий остава в предните редици на командването. Той се уплашва от масовото клане и за сетен път напуска позициите си. По същество персийската армия е по-силна, но с цар, бгаещ към своя дворец и без опит на бойното поле, крайният резултат става невъзможен за предсказване.

Знаейки, че царят им бга от бойното поле, персийците са напълно сломени. Стотици хиляди войници бгаат хаотично във всяка посока. И макар Александър да не сполучава в преследването на Дарий, той залавя множество пленници, хранителни припаси, както и военна плячка.

Победата при Гавгамела не само довършва Дарий III, но също така предreshа съдбата на Персийската империя и нейното славно двестагодишно царуване. Царят загубва цялата си власт и авторитет в мига, когато опитът му за мащабна засада се проваля.

▲ Персийската армия е уникална и несравнимо силна, но македонците си служат с хитрост, за да разделат редиците ѝ и да разбият врага.

▲ Картина от XVII в., изобразяваща битката при Гавгамела. Сражението е известно още и като битката при Арбела.

Библиотека на спомените

РАЗПРОСТРАНЯВАНЕ НА ИМЕТО АЛЕКСАНДРИЯ ПО ЦЯЛ СВЯТ

Александър отдели много време да преустрои Персийската империя, но проблемът е в администрирането на завладените територии. Той не може да управлява, тъй като продължава напред към следващата битка. Това се случва също така твърде далеч от родната му Македония. Ето защо той измисля нов метод за управление на тези територии, наречен "основаване на градове". Неговият баща усвоява този метод, но Александър го доразвива, оставяйки част от армията си в тези градове, за да ги защитава и да управлява околностите им. От ранна възраст Александър се

обучава заедно с войниците си и напълно им въярва, уловявайки се на тях. Той също така докарва при тях и семействата и приятелите им от родните места.

По този начин, докато се създават македонската армия, се създават множество градове, всеки носещ името Александрия. Смята се, че по това време са основани седемдесет различни населени места. Хората явно са обхвъркани от толкова много градове с едно име. Тези градове западат след много години и само един – този в Египет – запазва и до днес славното име Александрия.

Цитаделата на Александрия е построена през XVI в. Много други градове, носещи името Александрия, са в развалини, но градът в Египет, наречен на името на Александър, процъфтява и днес, макар че жителите му се променят.

Завладяването на Вавилон

Последните часове на Дарий

След битката при Гавгамела Дарий не се завръща във Вавилон, а бяга в двореца си в Екбатана (северозападната част на Иран). Ето защо столицата на Персия на практика остава празна. Александър се концентрира върху завладяването на Вавилон и поема на юг. Тъй като градът е празен, съветът на Персия бързо взема решение да го предаде в ръцете на Александър без проливане на кръв.

Разположен в самото сърце на Персийската империя, Вавилон притежава огромни храмове и великолепно богати дворци. Македонците и гърците са обзети от радост, припомняйки си цялата болка, която понасят при последното разграбване на Атина.

След завладяването на Вавилон Александър среща известно съпротивление у своите подчинени. Причината за това е, че той заповядва управлението на града да остане в ръцете на Съвета на Персия. Неговите собствени македонски главнокомандващи се надяват те да управляват Персия и не остават доволни от решението на царя. В края на краищата Александър успява да преодолее съпротивата, но остават дълбоки различия по въпроса по какъв начин да се управляват персите.

Походът продължава и след покоряването на Вавилон. В началото на 330 г. пр. Хр. Александър настъпва на изток и завладява Персеполис (в Западен Иран). Персеполис е древен град и с пълно право може да бъде наречен рождено място на Персийската империя. Македонците обаче разграбват златото му и избиват жителите му, оставяйки града в руини.

Това е знак, че в македонската армия липсва дисциплина. В началото те са мобилизирани за "завладяването на Мала Азия" и пропътуват целия път до Близкия изток, за да "победят Персийската Империя". След завладяването на столицата на Персия обаче не изглежда походът да е завършен.

Лоялните на Александър хора започват да се уморяват от войната.

По това време Дарий узнава за придвижването на македонците на Изток и също решава да продължи натат, но е убит от един от своите подчинени – Бесус, чието управление продължава само шест години.

Бесус узурпира короната на Персия и се провъзгласява за цар. Шом узнава за това, Александър заповядва да се организира мисия, за да се открие и убие предателя.

Сега той става цар на Персия и не може да позволи друг да узурпира титлата. Ето защо македон-

▲ Картина от XVIII в., представяща триумфалното влизане на Александър във Вавилон.

▼ "Почит на колена" пред царя на Персия.

Картина от XIX в., изобразяваща Вавилон. Градът просперира като столица на наследствени династии от Месопотамия.

Лични моменти

ЛЮБИМИЯТ КОН – БУЦЕФАЛ

Александър има любим кон, наречен Буцефал. Той го вижда за първи път в детството си. Търговец представя на царя чистокръвен гръцки черен жребец. Царят се опитва да оседлае коня, но той е твърде див, за да може да бъде овладен. Няколко от неговите главнокомандващи също се опитват, но не успяват дори да се качат на коня.

Тогавя принц Александър пристъпва напред. Той моли баща си да му даде възможност да опита да обуздае коня. Взема повода му и го обръща срещу слънцето. В това положение конят не вижда повече сянката си и явно изненадан, позволява да бъде укротен. Александър се качва и прави елегантна почетна обиколка

на гърба на коня, получавайки оваците на всички наоколо. Младият жребец става кон на Александър. Твърди се също така, че Буцефал е роден в една година с господаря си.

Александър обиква много коня и дори го украсява със златен рог, за да прилича на еднорог. И макар в битки да язди друг кон, в решителни моменти той избира Буцефал.

Конят умира от нанесените му рани по време на битката с Пор. Александър оплаква смъртта му и кръщава на негово име град, който основава в Северна Индия.

▲ Буцефал е показан на Филипи II.

ската армия продължава своето настъпление дълбоко в сърцето на Азия.

Метеж в редиците на армията

Преследването на Бесус се превръща в такова мащабно мероприятие, каквото е самият поход към Персия. Макар Бесус да се провъзгласява за цар на Персия, налага властта си само над местните племена. Той не притежава военна сила, за да се превърне в заплаха, но крепостта му е разположена в централните части на днешен Афганистан, в една труднодостъпна пустиня, обградена от планини.

Македонските войници възроптават срещу тази заповед. Те вече водят битки цели четири години. И макар че досега загубите не са големи, много от войниците са ранени или болни, чувстввайки се така, сякаш се "завръщат от Ада". Те не възнамеряват да се отправят към непознати земи просто за да задоволят желанието на великия цар.

Александър остава в безизходница. Той разбира, че не може да воюва без армия, така че събира войниците си и произнася реч. Ораторският му талант обаче не е в състояние да възпламени желанието им за битка. Въпреки това съществуват някои предпоставки, които могат да доведат до промяна в благосклонното отношение към подобна експедиция.

Александър взимаша персийската система, според която неговите подчинени са длъжни да му отдават "почит на колене" – обичай, при който васалът трябва да коленичи пред своя цар в знак на почит. Това е ежедневна практика, която символизира царското величие, но в Македония се равнява на унижение. Александър стриктно следва този обичай и чувайки критиките на един от приятелите си, военачалник от конницата, толкова се ядосва, че заповядва да езекутират него и баща му. Общият протест на македонците в крайна сметка е овладян, но използването на сила по подобен начин от Александър е равносйотно на "измяна на македонските традиции и опетняване на сърцето му с персийските обичаи".

Господство над Централна Азия

С приближаването на македонската армия Бесус разрушава ферибота, който те могат да използват, за да преминат реката, и изгаря посевите. Бесус обаче също е предаден от своите подчинени и отведен пред Александър, който го осъжда на смърт за убийството на Дарий III.

След убийството на Бесус Централна Азия става изцяло под властта на Александър. Антимакедонски бунтове все пак има до 327 г. пр. Хр., когато са окончателно потушени. Тези, които се предават, са убити, и Александър не проявява милост, издавайки заповедта.

Срещата със скитите (номадски племена, обитавали северните степни райони) принуждава Александър да изгуби доста време в построяване на отбранително съоръжение. Македонците също така претърпяват и първото си поражение от началото на Източната кампания. Това е малко сражение, в което Александър не участва. Когато чува за това обаче, той се побоява да не би слуховете да деморализират войската и заплашва със заповедта да езекутират войската за размера на битката.

▼ Руини на град, издигнат от Александър в Афганистан.

Внезапна смърт

Неутолимото желание за завоевания

По СРЕДАТА НА СВОЯ ПОХОД в Южна Азия Александър се жени за дъщерята на местен тетрарх на име Роксана. Тя е изключително красива жена, но в основата на брака най-вероятно стоят политически причини. След като се жени, Александър насърча хората си също да вземат за съпруги местни жени. Той продължава да използва властта си в опит да внесе хармония между поданиците си, призовавайки местните владетели и младежите да продължат с него. Те се вливат в редиците на македонската армия, за да се запълнят загубите. Така става подновяване на гръцкия план за увеличаване на мощта на армията.

Истината всъщност се оказва следната – Александър планира нов поход. Неговата цел е да навлезе в северните части на Индия. През онези времена европейците не знаят за съществуването на американския континент и Китай. Те смятат, че източна Индия е край на света. През 326 г. пр. Хр. македонската армия се разделя на две и навлиза в платата на Северна Индия през района на Гандхара. От тази укрепена позиция те напредват по течението на река Инд. Съпротивата от местното население на Гадхара се оказва силна и често се стига до кръвопролития. По това време районът на река Ганг е разделен на малки царства, които не могат да постигнат съгласие. Някои застават зад Александър, за да избегнат битката, но други упорито се съпротивяват.

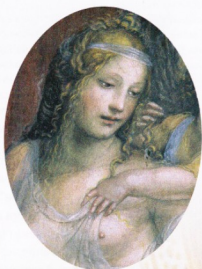
Основането на "Световната империя"

Сред съпротивляващите се е и Пор (владетелят на Пунджаб), който повежда войските си срещу македонската армия. Битката е яростна. Самият Пор, с ръст от два метра, язд слон и хвърля копия по македонската войска. Въпреки това той не успява да противостои на опитния противник. Пор е заловен и отведен при Александър. Царят се отнася с уважение към него, обещавайки да запази владенията му срещу информация за вътрешността на Индия. Александър научава за огромната река, наречена Ганг, и мощната империя Магада.

Великият македонец не се поколебава в решението си да навлезе в териториите по протежение на Ганг. При успех в покоряването на Магада непобедимостта на източните територии щяла да бъде само история. Това става началото на поход на изток, планиран от Александър.

Този негов план обаче не се осъществява, заради противопоставянето от страна на воините. Александър се опитва да ги убеди, но те не

► Пор се предава. Той поисква да се отнесе с него като с цар. Александър остава впечатлен от неговото величие и се отказва от намерението си да го осъди.

▲ Роксана – съпругата на Александър. Баща ѝ е главнокомандващ на силите в Централна Азия.

му се подчиняват повече. Недоволството сред неговата армия, водеща непрестанни битки от онеговата година, скоро достига критична точка.

През 325 г. пр. Хр. Александър завършва строже на градовете, които започва, като поставя начело свои доверени военачалници, и решава да се завърне за известно време във Вавилон.

При това, поради огромното му желание за завоевания, Александър не поема по пътя, по който е дошъл. Той разделя армията си на три части и тръгва към Вавилон през териториите на Южен Иран, който все още не е завладян. Александър покорява и тези земи. Така вече получава власт над териториите на Гърция, Турция, Сирия, Ливан, Израел, Египет, Ирак, Иран, Афганистан, Узбекистан, Таджикистан, Пакистан и Индия. Уместно е тази територия да бъде наречена "Световна империя".

► Картина от началото на XX в., представяща сцената на смъртта на великия император. Точно преди смъртта си Александър мечтае за нов поход.

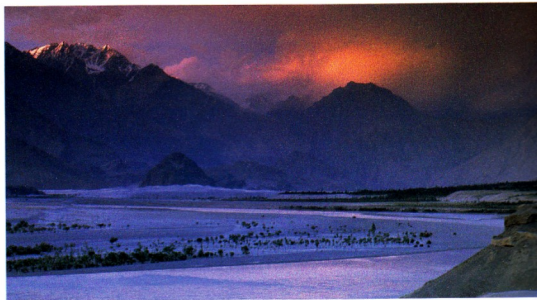
Близко до боговете

Във Вавилон Александър не успява да се наслади на спокойствие. Той винаги е съпровождан от чужди посланици и зает с лични дела. В същото време неговите администратори скриват факта, че има бунтове в Персия и призови за независимост в Гърция. Александър също така остава обезпокоен от факта, че много негови подчинени са замесени в мошеничества и престъпления. Той взема сурови мерки срещу тях, като заповядва публични екзекуции из цялата империя – част от политиката за налагане на властта му. Огромните мащаби на владенията превръщат управлението в трудна задача. Дори ако той използва цялата си сила, за да все още страх сред своите поданици, трудно би успял да задържи обединени народите.

От друга страна, амбицията на Александър няма граници. В столицата си той прави планове за нова експедиция за завладяване на територии. Първото нещо, което иска, е да построи боен кораб, с който да достигне до Египет през Арабско море и Персийския залив. Арабският полуостров би станал част от обширната му територия. След това щели да пресекат с кораба Средиземно море, за да покортят Картаген и Рим. Това е изключително амбициозен план, но Александър може да го осъществи в действителност.

През 324 г. пр. Хр. е подготвена огромна строителна площадка, на която да се построи корабът. Александър щателно го инспектира преди експедицията. Преди корабът да може да отплава от Вавилон, Тигър и Ефрат трябвало да бъдат пресушени.

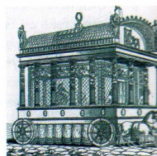
Точно преди началото на експедицията обаче Александър неочаквано се разболява. По време на

▲ Река Инд в наши дни. Реката е източната граница на империята на Александър.

пиршество с най-близките му съратници той неочаквано получава пристъп на треска и припада. Скоро след това, независимо от продължаващите пристъпи на треската, продължава с инспекцията и подготовката на пътуването, въпреки че здравето му се влошава. След четири дни той е отнесен на носилка в двореца си, където издъхва. Смята се, че причината да умре на 32 години, е маларията. Според друга версия, Александър е отровен от своите благородници. Той не оставя завещание.

Петстотин години по-късно, в биография на завоеванията му, събитията от последните му дни са описани така: "Той пое по пътя към страната на боговете".

► Рисунка от XIX в., изобразяваща погребалната колесница, която Птолемей използва, за да превози тялото на Александър.

Пътуване във времето

ЯРОСТНАТА ВОЙНА ЗА НАСЛЕДСТВОТО

След смъртта на Александър огромната му империя остава в хаос. Това се дължи на факта, че той не посочва свой наследник на трона преди внезапната си смърт. Александър няма деца и единственият му роднина е братовчед, който има психически проблеми. Ето защо възникват неразбирателства между неговите пълководци по отношение на това кой е законният му наследник. Роксана била бременна от Александър, така че би могло да се изчака да се роди детето, но то щяло да бъде твърде малко, за да управлява. Първата стъпка е бързото избиране на принц регент. Първият претендент е военачалникът Пер-

дика. Той става кръстник на детето на Роксана и има подкрепата на пехотата. Пълководецът Аталус прави неуспешен опит за покушение срещу него.

Послева бунт, предвождан от Птолемей, който се провъзгласява за управител, преди да пренесе останките на Александър в Египет. Пердика незабавно организира преследване и между тях избухва война. Това е началото на "войната за наследство".

Следват кръвопролитни битки за короната между македонските пълководци. Мирът в империята на Александър Велики се възцарява едва два века след смъртта му.

Събития и битки между приемниците му

321 г. пр. Хр.	Битка между Пердика и Птолемей. Селевк и Пердика са убити.
318 г. пр. Хр.	Евменис завладява Вавилон.
317 г. пр. Хр.	Доведеният брат на Александър Аридей е убит. Касандър завладява Атина.
316 г. пр. Хр.	Убита е майката на Александър Олимпия. Антигон убива Евменис.
312 г. пр. Хр.	Селевк завладява Вавилон. Птолемей побеждава Деметрий в битката за Газа.
311 г. пр. Хр.	Роксана и синът ѝ са убити.
307 г. пр. Хр.	Деметрий презема Атина. Деметрий побеждава Птолемей в "морската битка за Китър".
306 г. пр. Хр.	Антигон се самопровъзгласява за цар.
305 г. пр. Хр.	Птолемей, Лизимах, Селевк и Касандър се обявяват за царе.
302 г. пр. Хр.	Деметрий става водач на Коринтския съюз.
301 г. пр. Хр.	Обединените сили на Лизимах и Селевк побеждават Антигон в битката за Ис.
294 г. пр. Хр.	Деметрий се обявява за цар на Македония.
285 г. пр. Хр.	Деметрий се предава на Селевк.

Преобразяването на царя след успешните му завоевания

Люлката на древната цивилизация, покорена от Александър, обхваща всички земи, без Китай и Америка. Неговият поход е методично планиран, но постепенно се разраства по естествен път. Младият цар се превръща в деспотичен водач, но промени настъпват и в неговата душевност, в опита му да се превърне в божество на Земята, по подобие на легендарния герой Ахил, на когото подражава.

Стремеж да надмине баща си

МОТИВАЦИЯТА НА АЛЕКСАНДЪР за експедицията на Изток идва от начинание, което баща му не успява да завърши. Според една теория, след като Александър се възкачва на трона, като следствие от опит за преврат, той започва кървава борба с другите претенденти. След като завзема трона с брутална сила, неговото положение става несигурно. Поради това той се опитва да надмине постиженията на баща си, за да спечели уважението на поданиците си. Съществуват и теоретици като Изократ, предполагащи, че той поисква да разшири сферата си на влияние в Гърция. Според неговата теория най-добрият начин да станеш владетел на Гърция е да завладееш Персия.

Най-удобното и достижимо място, от което може да се извърши инвазията, е Мала Азия. По това време целта на Александър е ограничена до "свобода за гърците и техните селища в Персия". Но неговите повтарящи се победи променят тази цел. В частност победата при Ис дава голям оптимизъм за това, че може да надвие враг като Персия. След това целта му става цяла Персия. Той завладява столицата Вавилон, но тук стратегията му се променя отново.

↑ Персийският бог Ахура-Мазда. Александър уважавал религиозните традиции на покорените народи.

Тронът на Персия

По-късно Александър изгубва уважението на сънародниците си, тъй като наема местни азиатци на държавни постове и изоставя македонските традиции в полза на персийските. Това е невероятно за неговите поданици. Що се касае до религията, той не само че не налага македонските вярвания, но и участва в персийски жертвоприношения в знак на почит към тях. Александър осъзнава препятствията, с които се сблъсква при управлението на великата Персийска империя, в която гърците и македонците са само малка част. Ако подкрепи тяхното превъзходство на бойното поле, това само би засилило омразата у пресите, което би довело до по-трудно контролиране на цялата ситуация. Освен това той прави всичко, за да бъде приет за законен владетел на Персия. След като научава, че врагът му Дарий III е пленен от Бесус, Александър се втурва да го спасява, но това само показва за пореден път колко е обсебен от целта да получи трона на Персия, и то по "мирен път". Узурпирането на трона с военна сила съвсем не е най-мъдрото решение и със сигурност нямало да му осигури уважение в Персийската империя.

За Александър щяло да бъде добре, ако Дарий е жив при възкачването му на трона, за да може да предаде властта. Но Дарий е убит от Бесус, а Александър все още не получава трона.

Поради това той заявява, че ще отмъсти за Дарий, считайки това за възможност да демонстрира "лоялност" към своя предшественик и да получи благосклонността на персийския народ.

Според македонските пълководци обаче Александър се превръща в марionетка. Те го поддържат като приятели и сънародници, биейки се рамо до рамо, за да покорят общия враг, и не

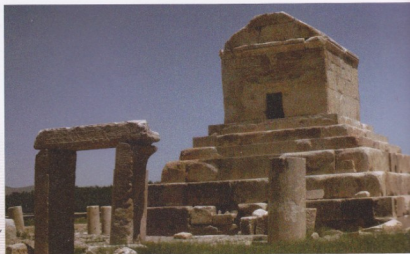

↑ Александър наблюдава мъртвото тяло на Дарий, хвърлено от неговия убиец Бесус.

4 Граюра на масовата сватбена церемония, състояла се в Суза. Този тип церемонии са традиция в Персия.

Гробът на Кир II – цар на Персия. Мястото остава осквернено от крадци, но Александър го възстановява.

могат да разберат защо той демонстрира такава "лоялност" към Персия.

Александър има проблеми с проявата на "приятелски чувства" от страна на неговите поданици. Принципът на превъзходящото положение на гърците за него остава в миналото. След завладяването на Гърция той се възприема като владетел на света. Александър се бори да премахне всяка съпротива и да води политика на единна Персия.

Когато открива, че мавзолеят на персийския цар Кир II е осквернен, той започва мащабна работа за възстановяването му. Поради тази прекомерна демонстрация на любов и уважение, подчинените му го нарекли "приятелят на Кир".

Той също така заимства и персийската традиция за полигамия – жени се за няколко жени и създава харем. Броят на персийците, работещи като негови лични слуги, също се увеличават. Те са наемани дори като дворцови стражи.

Покрай всичко друго той се опитва да наложи на гърците и македонците, управляващи огромната персийска територия, да говорят персийски език и да се обличат според местните традиции. "Персийската треска" главно се основава на масовите сватбени церемонии. Той насърчава подчинените си да се женят за дъщерите на местните из цяла Централна Азия. През 324 г. пр. Хр., при завръщането си от поход в Индия, той организира широкомащабна брачна церемония между 10 000 от неговите войници и персийски жени.

Кръвта на македонци и гърци се смесва с тази на местните и неговата мечта за обединение на Изтока и Запада ставала реалност. Това обаче е пълно игнориране на волята на македонците. Александър следва единствено своите собствени планове. Той спечелва благосклонността на персите, но много македонци силно негодуват срещу това.

Великият се превръща в Бог

Александър се преобразява в персиец и неговите македонски и гръцки поданици питат чувствено на неприязън към него. И сякаш за да налееят масло в огъня, гръците също така се разбунтуват.

Недоволни от македонското управление, те заявяват, че ще оттеглят подкрепата си. Всичко започва от Тракия, и което е по-важно - от града държава Спарта. Гръците използват възможността, която им дава фактът, че Александър е далеч в Персия.

Бунтът е потушен от македонските войски в Гърция, но новините, свързани с него, дават нова сила на връзката на Александър с Гърция.

Македония се намира по-близо до Персия от Гърция, а македонският цар е съюзен владетел и на Гърция. Те водят война срещу врага на Гърция - Персия. Щом се бунтуват, няма причина да бъдат под тяхна защита. Те управляват Персия, но нямало цар на Гърция.

Александър все повече и повече се изолира от гръцката култура и методи на управление, превръщайки се в цар на Персия.

Благородникът Клит - приятел от детинство, който спасява живота на Александър в сражението до Граник - се обявява против това. "Както изглежда, ти ще станеш идеалния диктатор - казва му той. - Ще бъдеш уважаван от благородните македонци и повече дори. Това обаче ще има отрицателно влияние върху начина ти на мислене." Ядосан от това изказване, царят убива приятеля си със собствените си ръце.

Александър разполага със силата на цар на Азия и по своя воля и желание започва да се оприличава на божество. Твърди се, че на банкети и пиршества се появява като египетския бог Амон или като гръцката богиня Артемида. Той също така имитира и получовека-полубог

▲ Огромна по мащабите си строителна дейност, за да се покаже мощта на фараона. Дори и да не са завършени преди смъртта на Александър, пирамидите в Египет са пример за колосално погребално строителство, част от чудесата на Древния свят.

Херкулес, носейки лъскава кожа.

"Аз покорих цялата земя, а ти, о, Зевсе, можеш да запазиш Олимп" - са думите, гравирани върху неговия ковчег.

Така царят, който държи света в ръцете си, загубва душата си, приятелите, личната си свобода и любовта към родината и най-накрая се въздига към боговете.

Този образ на самотен герой е унищожен от величието на делата му.

▶ Статуя на Александър, направена в Египет. Веднага след завладяването на страната той поиска да получи титлата на фараон.

▲ Херкулес убива Хидра. Той е наречен "полубог", тъй като е син на царя на боговете Зевс и на смъртна жена.

НАЙ-СИЛНИТЕ В СВЕТА: МАКЕДОНСКИТЕ АРМИИ "ХЕТАЙРОИ" И „ПЕЗЕТАЙРОИ“

Конницата, защитаваща царя от всяка опасност

Армията на Александър се сражава против много врагове – най-силната в битка от всяка гледна точка. По онова време тя е най-мощната в света. Едва ли има нужда да се казва, че една от причините за това е способността на Александър да я води в битка като никой друг. Но армията притежава и други качества, за да откликва на неговите нужди. Едно от тях е високият морал.

И макар персите да имат много поголяма армия, Дарий често не разполага с най-добрите войници. Също така македонските войници винаги следват Александър навсякъде, за да са сигурни, че няма да бъде изолиран. Освен това, ако врагът атакува царя, те не се колебаят да го защитят като жив щит. В битката при река Граник много македонски конници дават живота си, защитавайки Александър, който предвожда атаката, точно както се случва с неговата охрана, която оформя кръг около него.

Тази дворцова стража е наречена "хетайрои", което означава "придружаваща конница" на македонски. Това са синове на благородници, отраснали

заедно с Александър, с които той е в близка връзка. Тези отношения са тайната на страховитата му сила в критични моменти. Тази бойна сила остава винаги с Александър в първата линия на атаките.

Смелият военачалник Селевк, който можел да убие крава с голи ръце, предводителят Антигон "еднокоият" и приятелят му Птолемей, с когото учи заедно, щели да поделят империята на Александър. Бившите "хетайрои" щели да дадат началото на нови династии.

Пехотата с дълги копия

Главната военна сила на македонската армия също е различна от тази на другите страни. Войниците в нея имат специални отношения с царя си и са наречени "пезетайрои", което значи "придружаваща пехота". Те не споделят истинско приятелство с царя, въпреки че има традиция той да се обръща към тях преди битката, за да ги окуражи, облечен в доспехи на пехотата и трениращ рамо до рамо с тях. Затова пехотата има силно чувство на вяност и близост към царя.

Македонската армия е също така много добре въоръжена. От времето на военната реформа при Филип II пехотата е въоръжена с шестметрови копия – два пъти по-дълги от тези на всяка друга армия в тогавашния свят. Тези копия са толкова тежки, че не могат да бъдат носени с една ръка, но ефикасността им е неизмерима.

По онова време пехотата обикновено се бие по фланговете. В бойна формация войниците са толкова близо един до друг, че раменете им се допират. Те атакуват с насочени напред копия. Формацията изглежда точно като таралез и е наречена фаланга. В битка фланговете

▲ Гравюра на персийски войници. Персите също имат дворцова стража, наречена "безсърните".

се сблъскват директно с противника и се сражават докрай. Ето защо дължината на копията е от толкова голямо значение и македонските дълги оръжия промушват враговете преди те да могат да им нанесат наранявания.

Професионалните бойци

Македонската армия е съставена от професионални войници, но по онова време това е твърде революционна идея. Гръцката армия се състои от доброволци, докато персите въвеждат военната повинност. И в двата случая това не са добре тренирани войници. В противовес на това македонската армия тренира всекидневно и затова има ненадминати бойни умения спрямо останалите.

При все това тайната на военната сила се състои в близката връзка с царя. И макар персите също да имат дворцова стража, тя няма шанса да бъде в приятелски отношения с царя. Поради тази причина двете армии не са движени от едни и същи подбуди, за да се сражават. Резултатът е голямата победа на македонската армия. Точно това желание за битка в общия случай решава чия ще бъде победата в класическото сражение.

▲ Картина от XVII в., изобразяваща атака на конницата. Всички войници са приятели на Александър.

Ярки звезди от древната история, блестящи в легендите

Александър винаги се стреми да стане герой и необузданият цар сам става предмет на легендите. В тези истории има много участници... Велики философи, които непрестанно са в търсене на всичко на небето и на земята; заклетни врагове, предвождачи армии, които отстъпват, и красиви наследници на известни военачалници... Всички те са брутални завоеватели, даващи цвят на историите. Животът на Александър Велики става главна тема за древната история.

Личният учител, когото чудесният принц страшно затруднява

Аристотел (384 г. пр. Хр. – 322 г. пр. Хр.)

Аристотел е роден в Македония, в Стагира, и на седемнайсет години е приет в академията на Платон в Атина. Той се счита за "родоначалник на познанията" с трактатите си за науката, тъй като се интересува от множество дисциплини, като например философия. В биологията той първи открива, че делфините са бозайници. Във физиката поставя основата на теорията за четирите елемента – огън, земя, въздух и вода. Той дава името на "Аристотеловия модел" в астрономията, според който Земята е в центъра на Вселената. Той открива, че Земята е кръгла, след като наблюдава затъмнение. Много от неговите открития се доказват по-късно – в наши дни. Но чак през Ренесанса европейските учени доказват, че неговият труд има фундаментално значение за науката. Той опровергава теорията за идеите на своя учител Платон и всява смут сред политическите кръгове с твърдението си, че гръцката демокрация е монополна. Аристотел, който се прочува в цяла Гърция, е поканен от Филип II да се върне в родината си и да стане наставник на сина му. Съществува теория, според която това решение е подкрепено и от факта, че Аристотел е син на дворцовия лекар на дядото на Александър.

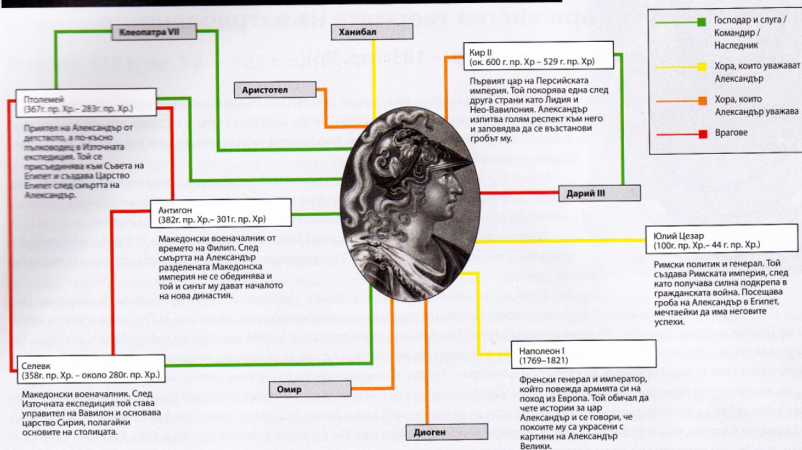
Мъдрият Аристотел предава на тринайсетгодишния принц богатството на знанието. Той му преподава чужди езици, започвайки с латински, юдейски и вавилонски, обяснява "движението на звездите", изкуството на реториката, показва му как се прави дисекция на жаби и как плува сепията. Философът е дълбоко уважаван от Александър. Все пак ученикът не постига успехи в областта на философията и политиката и просто приключва с тях. Аристотел намира извинение за това, казвайки: "Едно неопитно момче не би могло да се интересува от политика".

Аристотел учи Александър, че владетелят винаги трябва да отдава голямо значение на чувството за чест. Той казва: "Тези, които са срещу гърците, са просто животни". Александър счита своя учител за "философ с правилни възгледи".

Когато е на 41 години, Аристотел се връща в Атина, за да основе Луцианската академия, където обучава множество ученици до смъртта си на 62 години.

МРЕЖА ОТ ЛИЧНИ ВРЪЗКИ

▲ Личностите в свитите карета са представени в тази глава.

Царят загубва всичко от нашественика

Дарий III (380 г. пр. Хр. – 330 г. пр. Хр.)

Дарий губи сражение след сражение от Александър. Преди да бъде лишен от царството си, той изглежда като бездееен и неприятен цар, но в никакъв случай не може да се каже, че е тиранин или владетел без качества. Историкът Флавий Ариан го възхвалява с думите: "Той не допуска нито една грешка извън бойното поле". Ако е живял в мирно време, едва ли е щял да има толкова драматичен живот.

Дарий е непряк роднина на царя на Персия и става тринайсетият цар на персите, след като тираничен евнух елиминира директния приемник на трона. Той получава властта през 336 г. пр. Хр. – същата година, през която е коронясан и Александър. Веднага след това придава реална власт на царската институция, като екзекутира евнуха и доказва способността си на предводител, потушавайки бунт в Египет.

Въпреки това Дарий си остава аматьор във военното изкуство. И макар да съществуват документи, свързани с негови участия в битки, показващи как той изпълнява задълженията на военачалник още преди да стане цар, историците считат, че те са съчинени от самия него. Нещастният на Дарий се превръща в частие за "бога на войната" – Александър.

Люцианят му късмет продължава да го следва и след смъртта му. Като резултат от преувеличените истории за лошото му отношение към изоставените по време на битката при Ис жена и деца, той е смятан за истински страхливец. Има и друга теория, че той просто е жесток човек, но няма солидни доказателства за това.

След битката при Гагамела живее в дворец във вътрешността на Персия, но не само, за да се крие. Той се подготвя да си възвърне изгубените територии, а с това и своята чест, но много от подчинените му вече не му вярват и го оставят беззащитен. Това обяснява и защо военачалникът Бесус поема управлението, което води до убийството на Дарий и изхвърляне на останките му през 330 г. пр. Хр. Александър полага тялото му в гробницата на Ахеменидите в Персеполис.

Гениалният стратег и военачалник, който усъвършенства теорията на изстреблението

Ханибал (247г. пр. Хр. – 183г. пр. Хр)

Картагенският пълководец Ханибал по време на преговорите си със римския генерал Сципион твърди, че е последовател на Александър. Също така смята, че би надминал бойната му слава, ако няма нещастieto да бъде победен от Сципион в битката при Зама. Според собствените му думи той изучава и доразвива бойните техники, прилагани от Александър.

Армията на Ханибал използва бойните тактики на Александър, в зависимост от ситуацията. Това е изоставяне на възприетите правила за бойния строй, според които пехотата се сражава с пехота, а конницата с конница, и заменяната им с абсолютно нова стратегия, включваща и двете.

Ханибал отива още по-далеч, като използва бързината на конницата, за да изработи перфектната стратегия за унищожение. През 216 г. пр. Хр. ефективността на тази стратегия е доказана за първи път в битката при Кана.

Ханибал е син на военачалник от процъфтяващия търговски Картаген (град държава, намиращ се в Западно Средиземноморие). Картаген се развива, налагайки хегемонията си в района на Средиземно море и водейки три Пунически войни срещу Рим. По време на втората война Ханибал затвърждава репутацията, която има баща му, участвайки в тежка битка. Той напуска Испания – владение на Картаген по онова време, и повежда армията си през Алпите, за да завладее Италианския полуостров. В началото картагенците имат редица поражения, но скоро ги компенсират с победи, довеждащи накрая до сериозна заплаха за Римската империя.

Но картагенските политици се поколебават да изпратят последните нужни подкрепления и така пропускат възможността за победа. Това позволява на Рим да възстанови военната си сила и бързо да обърне нещата в своя полза. Ханибал се принуждава да се върне бързо обратно, за да защити Картаген, но е победен от Сципион Африкански, който прилага подобна стратегия в битката при Зама. След това Ханибал бяга на изток, преследван от римляните, които накрая го убиват с отрова.

Последната царица на империята на Александър

Клеопатра VII (69 г. пр. Хр. – 30 г. пр. Хр.)

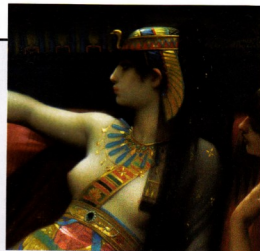
След смъртта на Александър империята е разделена на три части от неговите пълководци. Това са Персийската империя на Селевк, Египетската империя на Птолемей и Македонската империя на Антигон. Сирия и Македония стават жертви на разрастването на Римската империя, което оставя Египет единствената самостоятелна територия. Клеопатра се оказва последната царица на империята на Птолемей.

Клеопатра VII се омъжва за най-младия син на Птолемей XII през 51 г. пр. Хр. и управлява съвместно Египет. Тя обаче не е достатъчно близка с по-малкия си брат, който ѝ отнема трона две години по-късно.

По това време в Рим избухва гражданска война и има сражение между Цезар и Помпей. Клеопатра преследва своя политически опонент Помпей, в опит да се приближи до Цезар. Цезар бива заплелен от красотата ѝ и двамата стават любовници. Той разбива фракцията на Помпей и впоследствие Клеопатра си възвръща трона. По-късно тя ражда син на Цезар, но той е убит през 44 г. пр. Хр. В завещанието си Цезар посочва като свой наследник осиновения от него Октавиан (по-късно наречен Август), тъй като Клеопатра не успява да го дари с друг син. По това време наместникът на Цезар Антоний поиска да обедини силите си с Октавиан и така да стане част от управляващ триумвират. Клеопатра се влюбва в Антоний и по-късно се женя. След това Антоний организира армия, за да сваля от власт Октавиан, но желанието му за битка бива възпрепятствано от любовта на Клеопатра. Той избира грешна стратегия, а по-късно дори изоставя войските си по време на битката, а флотата му претърпява поражение в битката при Ациум.

През 30 г. пр. Хр. Александрия е завладяна от Октавиан, а Антоний се самоубива. Клеопатра по-късно също се самоубива, като се оставя да бъде ухапана от змия.

Така династията на Птолемейте е свалена от трона, а Египет става част от Римската империя, което се оказва и краят на империята на Александър.

Философът, който моли за "слънчева светлина" завоевателя

Диоген (412 г. пр. Хр. – 323 г. пр. Хр.)

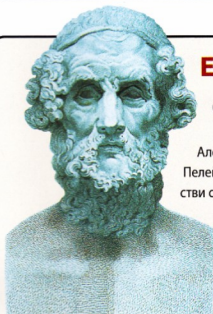
В Атина има един възрастен мъж, който живее в питос (голяма керамична делва). Той не работи и прекарва времето си, почивайки си на слънце като просяк. Веднъж един благородник отива при него. Това е Александър, придружен от свои подчинени. Той току-що е научил за този старец и го посещава от чисто любопитство. Александър чувства жал към обличения в дрипи възрастен човек и казва: "Поискай от мен каквото и да е и аз ще ти го дам". А старецът отвръща "Отдръпни се моля те. Закриваш ми слънчевата светлина". Александър остава озадачен от безкористността му и казва: "Ако аз не бях Александър, бих искал да бъда Диоген".

Диоген успява да открие своя идеал за щастие в единението на скромния си начин на живот. Той се отнася скептично към учените, които ентусиазирано се стремят към нови научни и политически реформи, в пълен противовес със собствения му идеал за прост, неподправен начин на живот. Той доразвива философията на школата на циниците със своите ученици. Думата "циник" произлиза от гръцката дума за куче (kyon).

Диоген получава прозвището "куче" заради начина, по който си проси храна, когато е гладен, хранейки се с остатъците, хвърлени на пътя. Наричан също така "лудия Сократ", Диоген е герой на много истории. В една от тях, чувайки определението на Платон за човека като за "двуново без пера", той оскубва едно петле и го нарича "човекът на Платон". В друга история Диоген изковава фалшиви монети (по желание на боговете) и бива прогонен от града.

Този вид пасивно и неогощително отношение напомня китайския даоизъм. За разлика от даоизма, който се превръща в една от двете големи духовни школи на конфуцианството в Китай, цинизмът си остава неортодоксална секта и никога не става течение в Западната духовна школа.

Диоген не пребивава само в един град и винаги носи със себе си питоса, в който живее, където и да отиде. Смята се че той е продаден като роб от един търговец и така прекарва последните години от живота си в непозната страна.

Един млад цар, мечтаещ за легендарните герои

Омир

Александър още от юношеските си години се стреми да стане като Ахил (митичен герой, син на гръцкия цар Пелей и на морската богиня Тетис). Той вярва, че ако живее живот, подобен на своя идол, би могъл да се откъдвсти с него. Все пак историята за Ахил е вярна само отчасти. Тя е отразена в поемата "Илиада".

"Илиада" е написана от гръцкия поет Омир. Смята се, че той е роден във втората половина на VIII в. пр. Хр., но никой не знае кога точно е умрял. Ахил е главният герой в легендата за Троянската война, която гръците водят срещу Троя (град в Мала Азия). Героят бива отгледан от един кентавър (митично същество, наполовина човек – наполовина кон) и тялото му става неуязвимо като стомана, но е убит с удар в единственото слабо място – "ахилесовата пета".

След като се възкачва на трона, Александър посещава Троя и се смята, че се покланя на гроба на Ахил. За него "Илиада" е истинско съкровище. Научавайки за това, че Александър винаги носи у себе си малка кутийка, Дарий го пита: "Какво е това, което носиш?", а Александър отговаря с една дума – "Илиада".

Омир е роден в западното крайбрежие на Мала Азия и пътува из Гърция, рецитирайки поемата си "Илиада". Смята се, че той самият е слеп. "Илиада" и другата му поема – "Одисея", в която се разказва за времето след Троянската война, са два шедевъра на древногръцката литература. Има обаче теория, според която авторът на "Одисея" е друг. По-късни изследвания разкриват, че историята, описана в "Илиада", е измислена и че Троянската война не се състои в действителност. Има и доста спекулации около авторството, като се смята, че зад името Омир се крият всъщност множество автори. По-късно в Троя са открити доказателства за това, че се води битка, подобна на описаната. Това дава известна историческа достоверност на "Илиада". Poleмиката около автора и произведението обаче не приключва и до днес, тъй като не е открито твърдо доказателство, че Омир наистина е живял. Поради това всички свързани с него събития остават загадка.

Крехката империя и древният грък, превърнал се в легенда

Раждането на империята на Александър отбелязва началото на грандиозно смесване на цивилизациите. Културите на Гърция и Азия се обединяват, за да формират нова посока на развитие и култура, наречена елинизъм. Този устрем обаче не трае дълго. Вътрешните конфликти между наследниците на Александър позволяват на враговете им да унищожат империята.

Само легендата остава. Скоро след това нови герои от миналите поколения ще се родят от нея.

Елинизъм и глобализация

ИМПЕРИЯТА НА АЛЕКСАНДЪР срива бариерите между Гърция и цивилизациите на Изтока. Гърците, които дотогава са ограничени в района на крайбрежието на Егейско море, сега преминават множество граници и разнасят своя бит, изкуство и познание из Азия.

По този начин се ражда една нова култура, наречена елинизъм, което означава "гръцко влияние", и представлява смесица на гръцката и останалите култури от Азия. Елинизмът се разпространява по всички части на империята. Гръцкият архитектурен стил може да бъде открит в сградите и статуите в Мала Азия, Персия, Египет и

дори на територията на древна Гандхара.

И макар Александър да не бива много заинтересован от това да разнася гръцката култура на изток, той много допринася за това с градовете, които построява в гръцки и македонски стил, правейки гръцкия език основен в двореца си и в армията. След смъртта му неговите наследници продължават да налагат гръцката култура, ускорявайки нейното развитие. Влиянието ѝ довежда до ренесанс на цивилизацията в Азия, отслабена по това време, и това я превръща в център на света.

Най-силно бива влиянието на елинизма в Египет. Александрия и районът около нея стават център на развитие с построяването на огромни фар и библиотека. Това превръща града в най-важния културен и икономически център на тогавашния свят.

В по-късни времена Азия оказва своето влияние върху Гърция. Будисткото индийско учение навлиза в страната с произведения като "Въпросите на цар Милинда".

Така се създават връзки между най-големите цивилизации в Индия, Близкия изток и Гърция, които не съществуват преди.

Гърция допринася със своята наука, Индия с философията си, а Близкия изток с търговски стоки. Всяка цивилизация повлиява на другите с това, в което има превъзходство, и това дава силен тласък на развитието им.

► Фарът в залива на Александрия в Египет.

4 Древен предмет, открит в най-източните райони на империята на Александър, в Гандхара. Статуя на Буда, повлияна от гръцкото изкуство.

„Вие всички имате общ баща.“

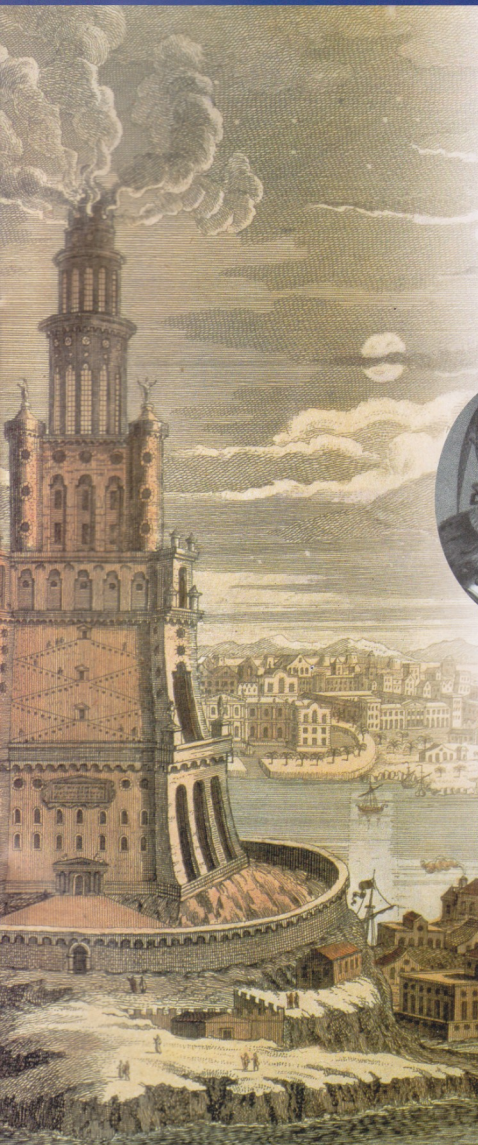
Александър е откривателят на глобализацията. През 324 г. пр. Хр. той се обръща към събралите се на клетва в град Опис с думите: „Вие всички имате общ баща“. Основите на глобализацията са в създаването на обединена световна нация. Дори и в наши дни превръщането на това в реалност е все още далеч, но много религиозни хора и идеалисти вярват в него. Има също и икономисти, които подкрепят предимствата на идеята за обединение.

Колко великолепна би била липсата на граници на картата на света ... Това би било реалното сбъждане на мечтата на Александър – единна световна нация.

◀ Портрет на Птолемей, рисуван в началото на XIX в.

▼ Картина от началото на XX в., представяща огромната библиотека в Александрия. Тя се гордее с колекция от 700 000 произведения.

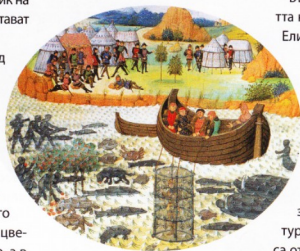
Сривът на световната империя

След смъртта на Александър всички влиятелни личности около него се впускат в луда борба за власт над богатата империя. Съветът разделя империята на независими области, управлявани от военачалниците на македонската армия. Птолемей владее в Египет, Лизимах в Тракия, Касандър в Македония и Селевк в Сирия. Военачалникът Антигон и синът му Деметрий се борят за единна империя. Двамата водят яростна война от Мала Азия срещу съюза на Лизимах, Касандър, Птолемей и Селевк. През 301 г. пр. Хр. това довежда до разделянето на империята на Александър на три елинистични държави под имената Сирия, Египет и Македония.

Битките за завладяване и на най-малкото парче земя продължават и през следващите двеста години. През това време римляните започват да завладяват Западното Средиземноморие, а династията на Маурите разпространява своята власт на изток, завладявайки трите държави. Освен това една нова държава – Партското царство, се появява в Иранските планини и предявява претенции, че е наследник на Персийската империя. Ето защо битките не престават и отслабват бързо силата на нацията.

В крайна сметка Македония попада под властта на бързо разрастващата се Римска империя, която побеждава Ханибал при Картаген през 168 г. пр. Хр. Сирия последва съдбата ѝ, отстъпвайки пред римляните през 63 г. пр. Хр., поради своите отслабени военни сили след конфликтите с партите.

Династията на Птолемейте в Египет е единствената, която успява да запази влиянието си. Столицата Александрия се превръща в цветущ търговски център на Средиземноморието, а в пристанището ѝ е построен Големият фар. Градът също така става и център на науката с огромна библиотека, съхраняваща десетки хиляди свитъци и папируси.

▲ Картина от XV в., изобразяваща Александър, който лови риба в клетка в морските дълбини.

Въпреки това и тази династия попада под властта на римляните през 30 г. пр. Хр. Това е края на Елинистичната епоха.

По този начин за 300 години богатството, събрано от Александър Велики, бива разпилано.

По-късно територията, която заема империята на Александър, щяла да бъде разделена между Римската империя и Партското царство. Продължилите кръвопролитни битки между двете държави довеждат до затваряне на границите и възпрепятстват културния обмен между хората. Така Европа и Азия са отново разделени.

Легендарният герой

Със залаза на империята и края на елинизма всичко, което създава Александър преди това, е окончателно изгубено, но хората все още помнят съществуването му. Голяма част от историите биват крайно преувеличени и невероятни, но в древни времена хората в своето суеверие вярват дори и на най-необикновените предания, разказвани още дълго време.

В една от историите се твърди, че Александър е син на царя на Египет. Има и такива, според които той завладява Рим и Картаген. Според тях той се сражава с великани, с хора без глави или с шест ръце и шест крака. Той бива погълнат и изплют от огромна риба; пътува през земи, потънали в мрак, без нито един слънчев лъч; лети върху гърба на огромна птица; разговаря и с царицата на Амазонките.

▲ Фреска от X в., изобразяваща Александър, който лети с два орела.

Хората в Европа и Близкия изток са очаровани от всички тези истории и от техния герой, който има невероятни, почти нечовешки способности.

Александър се превръща в своеобразен идол за завоевателите от по-късни епохи. Водачът на Римската империя Юлий Цезар чете историите за Александър и дори се твърди, че пада на пода, обявя в съзвон с сцената, описваща смъртта на героя. Друг римски император – Каракала, създател на известните бани, също се възхищава на Александър. Картагенският пълководец Ханнибал изучава битките, водени от Александър, които дори и в наши дни са смятани за шедевър на военната стратегия. Влиянието на великия македонец продължава и по-късно. Наполеон украсява поките си с портрета му. Хитлер също споменава в речите си завладяването на Изтока от Александър, сравнявайки Персийската империя с Русия, а Македония с Германия.

Точно както Александър мечтаел да надмине славата на Ахил, всеки нов завоевател неистово желаел да надмине тази на Александър. Това довежда до продължителни войни по цял свят.

Все пак битките не винаги водят до разруха. Подобно на новата култура, родена от завоеванията на Александър, всички тези трагични събития стимулират до известна степен човешкия прогрес. Те са в основата на множество легенди.

Героят ражда герои.

И прародител на този герой се оказва реалната личност на Александър Велики.

► Германската армия нахлува в Съветския Съюз през 1941 г. Хитлер също се опитва да надмине постигнатото от Александър.

▼ Военачалникът, който най-силно се интересува от политиката в Древния Рим, е Юлий Цезар, създава своя собствена стратегия, поставяйки основите на Римската империя.

На тази картина от XIX в. е изобразено посещението на Цезар на гроба на Александър.

▲ Картина от XVIII в., представяща Александър на гроба на неговия идол Ахил в Троя.

100 ЛИЧНОСТИ

Хората, променили света

АЛЕКСАНДЪР ВЕЛИКИ

ISSN 1791-4256

9 771791 425006 10

DEAGOSTINI